

SO‘ZLASHUV USLUBI. IBORALARNI TARJIMA QILISHDA YUZAGA KELADIGAN GRAMMATIK VA LEKSIK FARQLAR

Alimov Hasan Xamid o‘g‘li

E-mail: alimovhasan08@gmail.com

O‘zDJTU, Filologiya: ingliz tili

1-kurs talabasi

Qodirova Munisa Erkinjon qizi

Ilmiy rahbar:

O‘ZdjtU

ANNOTATSIYA

Maqolada so‘zlashuv uslubi va ingliz tilidagi iboralarni o‘zbek tiliga tarjima qilish jarayonida yuzaga keladigan grammatik va leksik farqlar haqida so‘z yuritiladi.

Kalit so‘zlar: So‘zlashuv uslubi, ibora, tarjima, grammatik, leksik, farq.

ABSTRACT

This article is devoted to colloquial style and focuses to grammatical and lexical differences that arise in the process of translating English phrases into Uzbek.

Keywords: Colloquial style, phrase, translation, grammatical, lexical, difference.

Tarjima jarayonida yuzaga keladigan muammolar haqida so‘z yuritishdan oldin “So‘zlashuv uslubi nima?” degan savolga javob berish o‘rinli bo‘ladi:

So‘zlashuv uslubi- bu uslubning adabiy til me‘yorlariga rioya qiladigan ko‘rinishi. Adabiy so‘zlashuv uslubidagi nutq ko‘pincha dialogik nutq deyiladi. So‘zlashuv uslubida ko‘pincha turli uslubiy bo‘yoqli so‘zlar, grammatik vositalar, tovushlar tushib qolishi, orttirilishi mumkin. So‘zlashuv uslubida gapdagi so‘zlar tartibi ancha erkin bo‘ladi, piching, qochiriqlar, iboralar, kinoyalar ko‘plab ishlatiladi. Ko‘proq sodda gaplar, to‘liqsiz gaplar, undalmali gaplardan foydalaniladi.¹⁰⁶

So‘zlashuv uslubi ikki turga bo‘linadi.¹⁰⁷

1. Oddiy so‘zlashuv uslubi - xalq orasida keng ishlatiladigan so‘zlashuv uslubi. Unda so‘zlovchi o‘z nutqi davomida grammatik shaklga rioya qilmaslik huquqiga va talaffuz erkinligiga ega bo‘ladi. Oddiy so‘zlashuv uslubida obrazli va frazeologik ifodalar, maqollardan keng foydalaniladi.

¹⁰⁶ <https://fayllar.org/ozbek-tili-ozbekiston-respublikasi-davlat-arxitektura-va-quril.html?page=6>

¹⁰⁷ <https://fayllar.org/mavzu--nutq-uslublari-sozlashuv-uslub.html>

2. Adabiy soʻzlashuv uslubi - xalq adabiy tilining keng tarqalgan turi boʻlib, barcha sohalarda undan keng foydalaniladi. U adabiy til normalariga mos ishlangan, tartibga solingan til hisoblanadi. Kundalik oʻqish, ish, taʼlim-tarbiya joylarida shu uslubdan foydalaniladi. Bu uslub ham ogʻzaki shaklda uchraydi.

Soʻzlashuv uslubidagi soʻzlarni bir tildan boshqa tilga tarjima qilish jarayonida koʻplab oʻzgarishlar va oʻziga yarasha farqlar yuzaga keladi. Buning sababini esa barcha tillar oʻz grammatikasi, leksikologiyasi va frazeologiyasiga egaligi bilan izohlash mumkin. Maqola davomida soʻzlashuv uslubi tarkibiga kiruvchi ibora (frazalar), ularni oʻrganuvchi fan va ingliz tilidagi iboralarning oʻzbek tiliga tarjima jarayoni haqida soʻz yuritiladi.

Ibora - biror tushuncha yoki gapning bir soʻz bilan ifodalanishi.¹⁰⁸ Tilshunoslikning iboralarni oʻrganuvchi boʻlimi frazeologiya deb nomlanadi.¹⁰⁹ Frazeologiya XX asrning 50-yillaridan mustaqil boʻlim sifatida ajralib chiqdi. Frazeologiyaning tilshunoslikning alohida yoʻnalish sifatida shakllanishi rus tilshunosi V.V.Vinogradov nomi bilan bogʻliq. Oʻzbek frazeologiyasining shakllanishi Sh.Rahmatullayev, M.Husainov, Y.D.Pinxasovlarning nomlari bilan bogʻliq. Quyida ingliz tilida mavjud iboralardan bir nechtasining oʻzbek tiliga tarjima qilinishida yuzaga keladigan grammatik va leksik farqlar tahlil qilinadi.

Look before you leap - Yetti oʻlchab bir kes. Ingliz tilidagi variantni toʻgʻridan-toʻgʻri tarjima qiladigan boʻlsak “Aylanishingdan oldin (atrofingga) qara” shaklida boʻladi. Lekin oʻzbekcha muqobilida ravish turkumidagi “before” soʻzi oʻrnida son soʻz turkumiga mansub “yetti”ni koʻrishimiz mumkin.

On thin ice - Qil ustida. Bu tatjimadagi oʻzgarish kelib chiqadigan maʼnoga deyarli taʼsir qilmaydi. “muz” va “qil” soʻzlarining ikkalasini ham birdek ishlatishimiz mumkin. Chunki muz istagan paytda yorilishi, qil esa uzilib ketishi mumkin.

The whole nine yards - Ipidan ignasigacha, toʻliq. Ingliz tilida butunlay degan maʼnoni ifodalash uchun son + yer oʻchov birligi (yard)dan foydalanilgan boʻlsa, oʻzbek tilida ot+ot kombinatsiyasidan foydalanilgan.

At the 11th Hour - Soʻngi pallada. Inglizlar 12soatlik formatdan foydalangani uchun “11-soat” birikmasidan soʻnggi pallaga yaqin qolganligini anglash mumkin.

Hit the books - kitobga shoʻngʻib ketmoq. Ingliz tilidagi “Urmoq” feʼli “Shoʻngʻimoq”ga almashtirilgan

Light at the end of tunnel - kelajagi porloq. Bu iboradaning “tunnelning oxiri”qismini kelajakka tenglashtirish orqali muqobiliga almashtirish mumkin.

Once bitten, twice shy - bu iboraning ikkita tarjimasini mavjud: 1. “tili kuygan qatiqni ham puflab ichadi” va “koʻr hassani bir marta yoʻqotadi”.

¹⁰⁸ <https://uz.wikipedia.org/wiki/Ibora>

¹⁰⁹ <https://uz.wikipedia.org/wiki/Frazeologiya>

Forty winks - mizg'ib olmoq. Tog'ridan-tog'ri "40 marta ko'zni ochib-yumish" deyilsa bu tarjima mutlaqo boshqa ma'no anglatishi mumkin. O'zbek tilida "Ko'zni ochib yumish"ni "uxlash/mizg'ish" fe'liga almashtirish o'rinli bo'ladi.

Against the clock - oyoqni qo'lga olmoq. Shoshilish holati o'zbekchada soat bilan emas, tana qismlari bo'lgan oyoq va qo'l bilan ifodalangan.

Have the blues - tarvuzi qo'ltig'idan tushgan. Tarjima jarayonida rang mevaga almashtirilgan va ot ortishi kuzatilgan.

Egg on your face - yuzi qizarmoq (uyalish) - faqat narsa va rang bilan bog'liq almashuv kuzatilgan. Tana qismi (yuz) esa o'zgarishsiz qolgan.

An arm and a leg - qimmat (ot bilan tuya) - Ingliz tilida qo'llangan tana qismlari o'zbek tilida hayvonlar orqali ifodalanganini ko'rishimiz mumkin.

Have your heart in your mouth - Tapa sochi tikka bo'lmoq. Bitta ma'noni ifodalash uchun ikkala tilda har xil tana qismlaridan foydalanilgan.

A piece of cake - Hamirdan qil sug'urgandek. Ingliz tilida "oson bitirish" ma'nosini ifodalash uchun 2ta otdan foydalanilgan bo'lsa, O'zbek tiliga tarjimada bunga qo'shimcha tarzda sug'urmoq fe'li qo'shilgan.

Call a spade a spade - qilich kelsa ham rost gapir. Tarjimada ingliz tilidagi takroriy so'zning o'rniga yangi so'zlardan foydalanilgan.

A bolt from the blue - tomdan tarasha tushgandek. Agar ko'k rangni osmon deb oladigan bo'lsak uni tom bilan tenglashtirib (ikkalasi ham yuqori qism), katta o'zgarish bo'lmagan deyishimiz mumkin.¹¹⁰

Miss the boat/ bus - og'zidagi oshni oldirish. Ikkala ibora "imkoniyatni qo'ldan boy berish" ma'nosiga teng bo'lsa ham mavjud so'zlar orasida o'xshshlik toppish qiyin.

Xulosa o'rnida shuni aytish mumkinki, turli tillardagi iboralarning boshqa tillarga tarjimasidagi farqlar mavjud grammatik tuzilish, leksik imkoniyatlar, tilning ichki imkoniyatlari, lug'at boyligi va shuningdek an'analar va turli qoidalar sababli yuzaga keladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI: (REFERENCES)

1. A.J.Omonturdiyev, Sh.I.Abduraimova - "O'zbek nutqi madaniyati va uslubiyati" - Toshkent-2016 b-98
2. www.fayllar.org internet sayti
3. <https://uz.wikipedia.org> internet sayti
4. <https://leverageedu.com> internet sayti

¹¹⁰ <https://leverageedu.com/blog/idioms-with-examples/>